

סדן, עם כל נטיותיו אל החיוב וכניכול לא אל השליטה. סדן פסל ב־1934 את אבני בוהו של שלונסקי בצורה חדה והרמזשמעית וחיוב את ביאליק. וזאת היתה נקישת עמדה חריפה מאוד באותה תקופה ועשיית ליגה לאומית, אם תרצה לקרוא לכך בשם כוח".

ואנחנו רוצים: זה שקיים הבדל — תהומי. מותר הפעם לומר — בין ביקורת ישירה ואמיצה הנאבקת על השי קפת-עולמה ועקרונותיה וטעמה. והיא, גם היא פולמוסית ו"נשכנית" וסאקאסטית, לעיתים, ל־בין "עשיית סדן" ו"עשיית ליגה לאומית" בצורה הרוחה והמבישה של התחשבות אִישיות ומילה חמות-כוח ויוקרה ופאנקי קליקות ו"הורות" ו"יש מורליזאציה" ו"תורות" ו"תורות" חדשות-לכברים, בכיכר השוק, על דבר שניים או שלושת "הגור" לים" (הזוכים המאושרים), ששמותיהם מתחלפים פעם לפעם. אם לא עשו את הנדרש מהם, הכל ברוח ה"היירארכיות" הידועות של ברית המועצות של ימי סטאלין — זאת אין מקבילנו רואה או שאינו נכון להודות בכך, לא ב־1980 ולא ב־1987. מסתבר שבכל זאת לא למד כל-כך הרבה מן "המעג עם אנשים מדור העליה השלישית, בני אירופה", בעלי התרבות, צורת היחסים והמידות האירופיות, שמהן התרשם כל-כך.

אפילו היום, בעת שהוא חודר אטיאט, עקב בצד אגודל, לתחום חדש ורז לו בפסיכואנליזה, אותה לא למד ובה לא השתלם (להוציא מה שניתן ללמוד מעיון בכמה ספרים ומתוך כמה "שיעור" רים" מרעיה שהיא "פסיכיאטרית במקצועה"...) מאומנת בחשיבה אנאליתית וגם בפסיכיאטריה המודרנית, התרופתית", הוא מפשיל מייד את שרוליו — מעשה אותו קרתן שנזמזם לתנות כלי חרסנה — וניגש ל"עשיית סדן" ולדירוג ה"מוצאים" בנוסח המוכר לכולנו:

במעשה השנים האחרונות... היכרתי את הפסיכואנליטיקאים הגדולים בני זמננו. בין ניהם ז'ק ארלו ומרגרט מאהרל, המחודשת העיקרית בפסיכואנליזה של הניקוט-הלי... דה... יותר מכל תלמידי פרננד הסביה מלאני קליין את מהות הדפנסייה. יותר נכון שהיא שיוותה ערך חיובי לדפנסייה. בחיבורי שהיא אחרי ההתפתחות הנפשית של ביאליק למדתי שהוא עשה שימוש חיובי בדפנסייה... ההשראה לפירושים האלה באה לי לא רק מפריד כמונן".

ואיך יודע אם לצחוק או לכנות על ידי שכן הוא ממחך את עצמו. אבל מי שקבע כי "מבקר טוב הוא אדם שיוודע בראש וראשונה לבקר את עצמו" עוד לא כילה מלאכתו. עכשיו הוא "עושה סדן" ו"עושה ליגה לאומית" לא רק ב"רצף" היש ראל, כי אם גם ב"רצף" האמריקאי והעולמי (האמריקה היא מקום שהתרבות חיה בו בזמן הזה. הרצף הוא הווה!)

נכון, לא הייתי קובע שהסיפור החשוב בה נכתב באמריקה. יש סיפור חשוב בגרמניה. אבל בתרבויות האנגלו-סאקסיות אמריקה חיונית יותר מאנגליה. על אף השו"שים והעידון שאתה מוצא אצל האנגלים, יש בעיה לכל הסיפור הפוסט-מודרניסטי. טיט, אין כוח ללכת הלאה אחרי גויס, אולי בגלל הרתיעה מפני תופעות סוציולוגיות של איבוד קשר בין היוצר ובין החברה..."

(למען הריק וההגינות מה הראוי להעיר כי דברים אחרונים אלה שהבאנו לקוחים מאיון שערך עם כתבת דבר השבוע, הגב' מירי פו, שאותו קרא "בעניין ובתחושת זרות", כפי שהגיב עליו אחר-כך. ציטטנו רק מן הדברים שמהם לא הסתייג בתגובתו. ראה דבר השבוע מן ה־19 ב־1987 — "הגעגוע של האריסטוקרטיה האמיתית" — ומיכתב למערכת באותו מקום שבוע לאחר-מכן.)

..אחוריים מואדמים מנופחים"

אבל נחזור מן האריסטוקרטיה ה"אמיתית" אל האריסטוקרטיה ה"לא-אמיתית", קרי: הישרא"לית.

ניסיונו להציג את פעילותו ה"נשכנית" בע"כ שיו כמגובלת למרר העוקצני-שמעני של כתביעת זה, "רג הדיו", היא כמוזן שוב בכחיתת חצי-אמית, שהרי כמה מ"נשיכותיו" הקשות וה"אסיות ביותר הפועו דווקא במדורים כגון, "חדר קריאה", וכן במאמרים וברשימות, כאן, ב"חדר קריאה" זה, הוא מגלה, למשל, כי יאירה גינזר של כל הדוגמות שלהלן לקוחות מחוברת אחת של "עכשיו מס' 32, אביב-קיץ 1975 — "נמנית, כמדומה, עם הקהל הלאומי של כותבי השירים שאינם משוררים", או ממחנך נכונה את הגל של "תירות רוחנית" — לכל ארץ ובידה שעל פני כדור הארץ — המצויף ועוד עתיד להציף את הסיפור העברית; וכאן הוא גם שוגה את אחד המישים העובדתיים שרבים מחיבוריו

אינם נקיים מהם (ובאמת, מי מסוגל להשתלט על היקף כזה של תחומי סיפור וביקורת ומחקר), כאשר הוא מייחס את שורתיה של המשוררת "יצאנו אט, וזכרת; במרחבים הכליחו האורות / ואת היית יפה" להשראת, "הפיזמונים הסנטימנט" טאלים של אורלאנד, "ואילו הפיומן שאלי הוא מתכוון נכתב, כידוע, על-ידי חיים חפר (לחן: דודר זהבי) ואורלאנד צריך להיות אורלאנד, כמוכן.

רשימותיו משוכצות כרגיל בשפע הבחנות קולעות, כגון השאלה החשובה שהיא מעלה ב־1975, "כיצד אירע הדבר, שדווקא העזה והמועז ועת שבהויות הציבוריות-הלאומיות שעברו עלינו ברור זה (מילחמת יום הכיפורים — נ"ו) היא שעורה העינות שירית נמוכה וחיוורת כל כך", אף כי "העצה" שהוא יועץ בתשובה לשאלתו (הרשמה צריך... להחליף את הקביעה בעצה; במד קום שבו רועמים התותחים מן הראוי להן, למוות, שתשתקנה?") נראית כיום, כמבט לאחור, מפוקי פקת למדי.

כאן, דווקא ב"רג דיו", זה, הוא משתתף בעיצוב כריוס פארודי, שאף טעמו שלו לא נמר עד היום, כך ברשימה על נסים אלוני, בחתימת "דיונון" (האלוניוס רקס" (שמה) וכך ברשימה בשם "שואב ממעיינות עלומים", בחתימת "דיונונים", שאותה אנו מביאים במרור זה בשלמותה. שתי רשימות שנכתבו — כפי שהעליתי ממקור ראשון — בידי דן מירון וגבריאל מוקר במשותף.

כאן, ושוב דווקא ב"רג הדיו", ברשימה שבה ניכרת שנינותו אך גם הבוטות שלו, הוא מנתח, תחת השם "עינו הנשט", את תופעת ה"עיוות הנחבם יותר, ההולך ונעשה אופייני יותר ויותר לחיי התרבות שלנו, עיוות המשתקף בהעברתם של אלה, "מידה של אינטליגנציה וצורת לדיה של ז'ורנאליסטיקה מרווחת", בעלי-טורים המ־דווחים על תופעות ספרותיות-תרבותיות הנוהג החל או מכה שורש גם בארצנו — גוטלים לעצמם גם את זכות הביקורת — ללא חובת הוכחה, ללא טיעון ענייני-לוגי, אלא על דרך של הכללה ומתוך ניסוח מעורפל בתכלית" — תוך שהם מפגינים את שנינותם של "הפיליטריה ה"ז'ורנאליסטית" ל"שירה באשר היא", כי "זאת לדעת: האחוריים שונאים את הראש", ו"בשום מקום אין העוני והשימומון של חיי התרבות בישראל מגלים כמו באחוריים מואדמים-מנופחים אלו שלהם, שהם התמונה המהופכת של הראש המצומק".

ברשימה זו, שבה הוא נחלץ בעצם להגנתו של יאיר הורביץ מ"קבורת החמור" שאותם פיליס טרים של תרבות ביקוש לקוברו בה בעקבות הפ"עו כסרט טלוויזיה, הוא גם מצליף כהוגן — ייזכרו נא גם דברים אלה דווקא בהקשר שלנו — באחוריה המואדמים-מנופחים של "אחת ממצליחות פות-המוות הנמרצות שלנו", שמכל כתיבתה, "שכולה צירוף של עירפול מחשבה ושל ריפיון תחבירי מעורר רחמים", ניכרת, שנינת הקוף לא"דם".

ומירווד-הנשט מסיים בדברים כדורבנות: "אכן, השירה העברית היא מוכרת עוון לכת-בנות התרבותיות שלנו, אם השירה אמת, אם לשונה לשון, מה דינם של הכתבים? מיעוזה היא, איפוא, לרמוס את המשורר."

דווקא בשל רשימות מעין אלה מצער עוד יותר למוצאו שוב חוזר ומפגיין באותה חוברת, ודווקא במרור, "חדר קריאה", את החוש הלא-אכזב שלו להחטאות ולהחמצות קשות, המלווה אותו ממש מראשית דרכו, וכך הוא עומד וכותב, כאן, בטון המוכר לנו מרשימתו על "פרת שירתו" של פוגל, לא על אותם פיליסטריים אלימים של תרבות ז'ורנאליסטית הראויים לכל חצי-זעמו, כי אם על סיפרה המופלא של רחל איתן בריקע החמישי, שאחד הדברים הראשונים שעשיתי כעורך מרור זה היה להסב את תשומת-ליבם של קוראיי לערכו ברשימה מיוחדת, וכך הוא נושא אמרו:

"ברקיע החמישי כמוהו כשידה ושידות (סיפרה הבא של רחל איתן — נ"ו), הריהו תוצר סנטימנטאלי של סיפורת דגדגנית פסבדו-יודוית ודוגמא מובהקת של סיפ"רות היוצאת לעשות מיסחר במכאובים וב"לחצים, שאולי הם כשלעצמם אמיתיים ונא מנים היו, המכאובים והלחצים שימשו את מחברת כמין, קאפיטל" אישי הניתן למי מוש סיפורי נגרה, ובזכות הגירוי שבמי מוש קנה הסיפור את ליבם של עשרות אלפי הקוראים. אחר שצברה המחברת, קאפיטל ייגשי חדש נוסף אותה במעשה יימוש סיפ"רותי-מיסחרי נוסף ב"שידה ושידות, ואכן קלעה גס-הפעם לטעמם של עשרות-אלפי הקוראים, העובדה שברקיע החמישי הדהים ברשומו את מרבית האינטליגנציה הישרא"לית בת"הגמן היא עדות ניצחת לפרו-בינציאליות של אינטליגנציה זו. סיבלותיה

של הילדה הקטנה, העזובית, המסו את הל'בבות ואטמו את העיניים מראות את טיב השימוש הסיפורי שנעשה בהם.

ועוד כהנה וכהנה וכהנה דברים שההגדרה "פורנוגרפיה ביקורתית" יפה להם (מירון עצמו לא הסך מרחל איתן גם את האשמה של "פור-נוגרפיה גלויה או סמויה", בקובעו באותה רשימה מה מחפירה כי "הפורנוגרפיה שלה היא בעיקר מן הסוג החצי-סמוי או המרומז").

לא, פרופ' מירון, העובדה שברקיע החמישי "הדהים כרושמו את מרבית האינטליגנציה הישרא"לית" (שוב ההכללות המופרכות, שאינן ניתנות לבריקה, שהרי אין, סקר מרכזה צמח" או חנוך סמית למה שמדעים את, "מרבית האינטליגנציה" שלנו) אינה עדות לפרובינציאליות של אותה אינטליגנציה, אלא דווקא להגישותה, כדרך שי היא עדות, שאין משכנעת ממנה, לאווננו הלא-דרכות של מבקר פרובינציאלי מהלד-נגרלות המחוסר כל צנוור פנימי (בחסרון זה אני רואה את חסרונו העיקרי של מי שלולא זאת עשוי היה להיות אחד החשובים בחוקרי דורו), אכן, טוב היה עושה, לא כי, טוב מאוד היה עושה, אילו הסתפק בשיפוטי ובהערכתיו כמה שכבר, נתגלה" בידי אחרים, ואילו את מלאכת "עשיית הסדר" בסיפ"רות העברית היה מותיר בידי אחרים, רגישים ואנייטיבע ממנו.

הרי הוא עצמו כותב על הביקורת, שעליה לדעת, "מה הם, אברים מתיים" ומה חי ומתנועע בסיפרות" (18.2.80), ומי שאינו יודע לא זה ולא זה — מוטב שנייה את, "איזמל המנתחים", כרבי ריו, בידי אחרים, ועוד לא סיימנו.

נתן זך

תגובה

"בדבריו על שירה של אלקים (כותב צמרת על שיינפלד) מתגנבים בגלוי חיוקים עצמיים של שיינפלד" (תרבוטק, "תפילה של אברך" וגו').

צמרת, בדומה לחו"ל, יודע כי: "הפוסל כמומו פוסל". צמרת, יבל"א, יודע אפילו יותר, יוצר נורמה חדשה בביקורת הפואטית. לאמור: "המ שבה כבראותו משבח".

צמרת מעיד על עצמו (בביקורת שכתב על שיינפלד) לא פחות ממה ששיינפלד מעיד על עצמו (בביקורת שכתב עליו), ולא יותר ממה שאני מעירה על עצמי (כמה שאני כותבת כרגע). וכבר כתבתי את זה בספר שהוא מושא הביקורת הנידונה: מתוך שירת הארכיטקט, זמורה ביתן, 87; "כלי-טוב, / כל כותב את עצמו" (אמנה", 80).

ועוד ממרה צמרת להקפיד בכבוד המשוררות האחרות, כאילו אין מספיק חמצן לכולן, שמא, חו"ש, תאמר מילת ביקורת טובה על משוררת אחת ותשכיח את, "שאר" המשוררות, ובתוך כך הוא מעלה את דרגת הנשיות הפואטית שלי ומ"ניח אותה על המיגרש החברתי של, המשוררות", ולא דווקא על מיגרש "המצוררים", עליו, כי דוע, מישחקים שיינפלד וצמרת גם יחד.

ולעניין הדברים ששיינפלד כתב עליו: "אם יש משהו לו נצטרכה השירה העברית, ולא רק השירה העברית, הריהו בדיק שירה כזו — ...שירה שהיא תפילה". נוחזנא דעת צמרת, מעי תה ועד עולם, בספר מתוך שירת הארכיטקט יש שיר אחד לפחות שאינו תפילה, אלא נלקח

מישר חדאד

קול

תשו רגלי

נתבלבלו נשימותי

איני נאבק עוד באיש

אך קולי עדין עמדי

לצרוח בפני העריץ

שירתע.

מערבית: ראובן שניר

הערות המתרגם: השיר לקוח מתוך הקובץ **ארצפת אל-חריה** (מ-דרכות החירות, שפרעם 1984) של המשורר הנצרתי מישל איסקנדר חדאד (נולד 1919), המשורר, שבע מאבקים ואכזבות אינו מוכן, גם לאחר שתש כוחו הגופני, לכוף את ראשו בפני העושק וכוחות הרשע, כמשורר שמלאכתו מילים הוא מוסיף לעמוד, אם גם בקולו בלבד, מול כוחות החשיכה והשינאה.

(על תקן של מוטו) לתנועת "המיוחה אל השלום", שאותה ייסדתי ברוב נשיות המשוררות.

שלי אלקים, ירושלים

אמנות

בין זמן אישי לזמן קולקטיבי

(4 אמנים בנלריית הקיבוץ)

רפי לביא מציג עבודות על ריקט. ציורים עם תצלומים מודבקים, כתבייד רישומי של יד ממש וכיתוב של מכתב-דפוס, עבודותיו מעוררות שוב את השאלה הילגית הישנה: "למי אני עמל" ו"שאלות אחרות, כמו: מה אני יוצרים פה — תרבות מקומית או בינלאומית? מניין אנו שואבים את מקורותינו? לאן מועדות פנינו התרבותיות? — נא לעבוד יותר עם ה"ראש".

גרשוני מציג שוב עבודות מהסוג המופשט האכספרסיבי, מלוות בכתב-ידו — הפעם בפסר קים מתוך קוהלת, העצבנות העולה מדרך העיי סוק בצורות אורגניות ארכיטפיליות מצביעה על מצבנו התרבותי העכשווי יותר מאשר על ניתוח חברתי אובייקטיבי של דמותנו.

דגנית ברסט מציגה עבודות כשחור, אפור ול'בן, דימויים גיאומטריים, אדם או גל מסומלים בתוך, או צפים על פני דגמים החוזרים על עצמם או משתנים לחלוטין, בעבודותיה מודגש הצד החזותי ההכרתי או תפיסתי.

נורית דויד מציגה שתי עבודות על נייר, כשהאחת מהן תחוכה בצורה כמעט סגלגלה (אובאלית), דמות אשה, שדה פתוח, אמת-מים, סכימה של כרייגל, אך הפעם יש משהו כמוזיגה של מרכיבי העבודה שי הוא רופף והססני.

גם אצל דויד גם אצל ברסט חסרות העבודות את אמת-המידה הנכונה; היעדרה פוגם בשלמות העבודות או בכללותן.

בעבודות של לביא וגרשוני, לעומת זאת, ניתן למצוא אותה מוזיגה נדיי שוני, לעומת זאת, ניתן לה בין זמן אישי לזמן קולקטיבי או קיבוצי.

אחת מ"מירזומן" הנע מעבר לזה הדיקדוקי וה"תחבירי בן זמננו, מעבר לתוכן מילולי כלשהו, תחושה שרק סימן, קו, כתם צבע והמיפגשים בנייהם יכולים לעוררה.

אין לי מכשיר למרוד את מירותו.

נעמי הרייריק

רפי לביא, ציור